

Teachers' Views With Regard to Teaching English in Multigraded Classrooms

Canay KARCI¹ Ruken AKAR-VURAL²

ABSTRACT. The aim of this research was to determine the teachers' views with regard to teaching English as a foreign language in multigraded classrooms. The participants of the study consisted of ten (five females and five males) class teachers. They were all graduated from Faculty of Education. Semi-structured interview form was used as a data gathering tool in research. As a summary, when findings of this study were examined, it was seen that class teachers had difficulty in teaching English due to many factors. Among these factors, the most important was that they did not know English as well as a foreign language teacher. Insufficient time and material were also the most noted barriers to teaching in multigraded classrooms.

Key Words: Teaching English as a Foreign Language, Multigraded Classroom, Teachers' Views

SUMMARY

Purpose and Significance: The aim of this research was to determine the teachers' views with regard to teaching English as a foreign language in multigraded classrooms.

Methods: The descriptive analysis which was one of the qualitative research methods had been used in this study. The participants of the study consisted of ten (five females and five males) class teachers. They were all graduated from Faculty of Education. The researchers carried out pre-interviews with the teachers composing the research population and the purpose of the research was explained and the interview form was shown them with the special emphasis made to the confidentiality and the principle of volunteering. Following on, appointments were taken from those teachers who volunteered to participate. The interviews were performed by the researchers with the volunteered teachers from 28 March to 17 May 2010. Interview notes were taken during the interviews and they were shown to the interviewees in order to receive their confirmation at the end of the each interview. Interview forms were then read and investigated individually by the researchers and categorized with respect to similarities of expressions. Consequently, categorized expressions were compared by the researchers and finalized accordingly.

Results: As a result of the interviews, it was ascertained that the teachers' views on teaching English were negative. These negative views on teaching English in multigraded classrooms by class teachers affect the process of transforming the knowledge to students. Teachers had difficulty in teaching English due to many factors. Among these factors, the most important was that they did not know English as well as a foreign language teacher. Insufficient time and material were also the most noted barriers to teaching in multigraded classrooms. Although teachers had difficulty in teaching English in multigraded classrooms, their attitudes towards pupils' learning English were pointed out to be positive. The other result is teaching English at early ages is more significant.

Discussion and Conclusions: Learning at least a foreign language is significant in the world and in Turkey. The starting age to learn a foreign language must be as early as possible. In multigraded classrooms, teaching English was found difficult by class teachers due to their lack of foreign language and teaching methods. It was stated that foreign language teachers are naturally better than class teachers. Despite many difficulties, students' attitudes towards English were pointed out to be positive. They are very eager to learn a foreign language. Because they do not hesitate to learn, ask and speak about anything. But teachers do not have the adequate knowledge about teaching English. They learned English at secondary school and in the first year of university. They also did not have a class on teaching English. The supply of materials and different activities for the class teachers are prior to handing out only books.

¹ Curriculum and Instruction MA Student, Adnan Menderes University, ckarci@adu.edu.tr

² Asist. Prof., Adnan Menderes University Faculty of Education, rakarvural@adu.edu.tr

Birleştirilmiş Sınıflarda Zorunlu İngilizce Dersinin Yürütülmesine İlişkin Öğretmen Görüşleri

Canay KARCI³

Ruken AKAR VURAL⁴

ÖZ. Bu çalışmayla, birleştirilmiş sınıflarda zorunlu İngilizce dersinin yürütülmesine ilişkin öğretmen görüşleri belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmada sınıf öğretmenliği mezunu 5 erkek 5 kadın olmak üzere toplam 10 öğretmen ile görüşmeler yapılmış ve elde edilen veriler nitel analiz tekniklerine uygun olarak çözümlenmiştir. Araştırmaya ilişkin verilerin toplanmasında, 10 sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırma bulguları incelendiğinde, birleştirilmiş sınıflarda İngilizce derslerini yürüten sınıf öğretmenlerinin kendilerini bu alanda yetersiz gördüklerini, bunun nedeninin İngilizcenin kendi branşları olmaması ve bu konuda herhangi bir ders almamaları olarak tespit edilmiştir. Öğretmenlerin birleştirilmiş sınıflarda yaşadıkları diğer bir sınırlılık da sınıfların birleşik ve programın müstakil sınıflara göre yapılmasıdır. Öğretmenler zamanın sınırlı olması nedeniyle materyal hazırlamakta güçlük çektiklerini böylece öğrencilere görsel araçlar sunamadıklarını ifade etmişlerdir. Ancak tüm bu engeller öğretmenlerin yabancı dilin zorunlu olması gerektiği görüşlerini olumsuz yönde etkilememiştir. Araştırmanın sonucunda, birleştirilmiş sınıflarda İngilizce derslerini ya branş öğretmenlerinin ya da İngilizce öğretebilecek yeterlilikte olan sınıf öğretmenlerinin yürütmesi gerektiği ortaya çıkmıştır.

Anahtar Sözcükler: Yabancı Dil Olarak İngilizce, Birleştirilmiş Sınıf, Öğretmen Görüşleri

GİRİŞ

Birleştirilmiş sınıf, başta öğrenci sayısının azlığı olmak üzere, coğrafi ve ekonomik koşullar nedeniyle birden fazla sınıfın aynı derslikte bir araya getirilerek bir öğretmen tarafından yetiştirilmesiyle oluşan eğitim ortamıdır (Köksal, 2009: 12). Birleştirilmiş sınıf kavramı literatürde, entegre sınıf, kombine sınıf, çift sınıf, ayrıştırılmış sınıf, farklı yaş düzeylerinden oluşan sınıf gibi isimler almaktadır (Veenman, 1995, akt. Kadivar, Nejad ve Emamzade, 2005). Bu kavramlardan bazıları olumlu anlam içerirken bazıları da olumsuz anlamlar içermektedir. Farklı yaş düzeylerinden oluşan sınıflar terimini kullanan araştırmacı ve kuramcılar, bu tür sınıflardaki öğrencilerin birbirinden öğrenme ve birbirlerine öğretmede avantajlı olduklarını, bireylerarası iletişim becerileri geliştirdiklerini ve her yıl yeni bir öğretmen ve yeni kurallara uyum sağlamakla boşa geçen zamandan kurtulduklarını vurgularlar. Ayrıştırılmış sınıflar terimini kullananlar genellikle dezavantajların avantajlardan daha ağır bastığını savunurlar. Gereçleri, öğretmenin zamanı ve dikkatinin farklı sınıflar arasında paylaşılmasıdır (Köksal, 2009: 12). Birleştirilmiş sınıflı okullarda, öğretmen 40-45 dakikalık bir ders süresinin tamamını doğrudan doğruya meşgul olacağı sınıfa ayırma imkanı bulamaz. Bu süre zarfında, sınıf yönetimi konusunda problemlerle karşı karşıya kalır. Bütün bunlar ders süresini azaltarak, yaklaşık 25-30 dakikaya indirmektedir (Abay, 2006). Yenilenen ilköğretim programında belirtildiği gibi birleştirilmiş sınıflarda, " ifade ve beceri dersleri, bağımsız sınıfların müfredatıyla aynıdır" (İlk. programı, 1997). Bu nedenle öğretmenin iş yükü daha fazladır. Öğretmenin etkili bir eğitim öğretim ortamı sağlaması için yapması gereken hazırlık, bağımsız sınıflarda görev yapan öğretmenlere göre daha fazladır. Dursun (2006)'un belirttiği gibi birleştirilmiş sınıflarda öğretim yapan öğretmenlerin sorunları zaman ve dikkat sınırlılığı ile kalmamakta, araç gereç eksikliği, fiziksel koşulların olumsuzluğu ve birçok nedenle eğitim- öğretim aksaklıkları yaşanmaktadır. Bu nedenlerle, normal sınıflarda uygulanmakta olan programın farklı bir yapı oluşturan birleştirilmiş sınıflarda uygulanması bazı dersler için birtakım zorluklara yol açabilmektedir. Bu derslerden biri olan zorunlu İngilizce dersi, programda haftada 3 saat olarak yer etmektedir (Demirel, 2010). Ancak ortak ders olduğu için derslikte aynı anda 4. ve 5. sınıflara farklı konuların öğretilmesinde zorluklar yaşanabilmektedir.

Kuşkusuz, yabancı dil eğitimi, Dünyada ve ülkemizde, ilköğretim hatta okulöncesi dönemden itibaren giderek önem kazanmaktadır. Yabancı dil öğrenme, insanların ulusal sınırları aşan iletişim kurma zorunluluğundan kaynaklanmaktadır (Er, 2006). En az bir yabancı dil öğrenme ihtiyacı,

³ Eğitim Programları ve Öğretim ABD Yüksek Lisans Öğrencisi, Adnan Menderes Üniversitesi, ckarci@adu.edu.tr

⁴ Yrd. Doç. Dr., Adnan Menderes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, rakarvural@adu.edu.tr

kişilerin politik, sosyal ve ekonomik yönlerden diğer ülkelerle iletişim kurma ihtiyacından kaynaklanmaktadır (ilköğretim İngilizce programı,2006). Bir dilin başka uluslar tarafından öğrenilmesini gerekli kılan ölçütlerin başında o dili konuşan ülkenin ekonomik ve politik durumu gelmektedir. Bunu askeri sözleşmeler, tarihsel, kültürel ve ticari ilişkiler izlemektedir. Bu nedenlerle Türkiye'nin de üyesi olduğu NATO ve BM İngilizceyi resmi çalışma dili olarak seçmişlerdir. Türkiye bölgesel ve siyasal konumu açısından dünya üzerindeki kritik bölgelerden birinde bulunmakta ve çeşitli ülkelerle ekonomik, politik, askeri ve kültürel alanlarda ilişkiler kurmak zorundadır (Harman,1999). Bireylerin sosyo-ekonomik ve teknolojik açıdan önemli olan yabancı dil öğrenimiyle kendilerini geliştirmeleri ve geleceklerini yönlendirmeleri çok büyük bir önem taşımaktadır. Bu nedenle, dünyada birçok gelişmiş ülkede yabancı dil eğitimine çocuk yaşlardan itibaren başlanmaktadır (Mirici,2001:3). Birçok Avrupa ülkesinde 10-11 yaşında çocuklar yabancı dil eğitimine başlamaktadırlar. Hatta bazı ülkelerde zorunlu yabancı dil öğretimi okul öncesi dönemde başlamaktadır (Şevik, 2008). Ayrıca, dilbilim ve eğitim alanlarında yapılan çalışmalar, yabancı dil öğretiminin olabildiğince erken yaşta yapılması gerektiğini ortaya koymuştur. Çocuklar böylece hem kişisel hem de sosyal açıdan birtakım özellikleri kazanmış olacaklardır (ilköğretim İngilizce programı,2006). Yabancı dil becerileri sosyal olarak, çocuğun farklı kültürlerle karşı kültürel çoğulculuk, açıklık ve kabul duygusu kazanmasına yardımcı olabilmektedir. Başka ülkelerde rahatça seyahat edebilme, yabancı dil edebiyatını, film ve müziklerini orijinal şekilleriyle görme ve dünyadaki kültürel farklılığı anlama olanağı kazanabilmektedirler. Çocukların kelime hazineleri genişlemekte ve bunun yanında kendi dilini yeni alanlarda kullanma becerileri artmaktadır (Bikçentayev, 1999). Çocuklara bir yabancı dilin öğretimi anlayışı üzerine pek çok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalardan bazıları, Bikçentayev (2005), Mirici (2001), De Houwer (1999), Brown (1980), İltter ve Er (2007), Şevik (2008, 2009), Krashen (1981), Lang (2009) ve Halliwell (1999)'in araştırmalarıdır.

Bikçentayev (2005)'e göre, erken yaşta yabancı dil öğretimine başlanırsa çocuğun birkaç dili öğrenmesi mümkündür. Mirici (2001) ise Avrupa'da bir değil birkaç yabancı dil bilmenin gerekliliği üzerinde durulduğunu belirtmiştir. Avrupa Birliği Komisyonu tarafından 1995 yılında yayınlanan "Öğrenen Topluma Doğru" bildirisinde de AB vatandaşlarının ana dilleri dışında en az iki Avrupa dilini bilmesi ilke olarak benimsenmiştir (Er, 2006). Brown (1980) çocukların yetişkinlerin aksine iletişim kurmada çekince yaşamadıklarını belirtmiştir. Lang (2009), çalışmasında birden fazla dil öğrenmenin çocuk için karışıklığa neden olmayacağı, aksine çocukların bilişsel avantajlarının olduğunu vurgulamıştır. Halliwell (1992) ise çocukların doğası gereği, yabancı dil ediniminin kolay olduğunu vurgulamaktadır. Krashen (1981), çocukların beyinlerindeki dil gelişiminin iki yaşında başladığını ve bu gelişimin ergenlik dönemine kadar sürdüğünü açıklamaktadır. Eğer çocuk bu dönemde yabancı dil öğrenmeğe başlarsa yabancı dili de ana dili gibi rahatlıkla öğrenebilir (İltter ve Er, 2007). De Houwer (1999), çocukların birden fazla dil öğrenmesinin gereklilik haline geldiğini belirtmektedir. Yabancı dil eğitimi üzerine yapılan ve yapılmakta olan çalışmalar, birçok Batı ülkesinin yabancı dil öğretimine erken yaşlarda başlanması gerektiği ilkesini benimsemesine yol açmış ve bu yönde uygulamalara başlamalarına neden olmuştur.

Türkiye de Batı ülkeleri arasındaki yerini almak için ilköğretim 4. sınıfta yabancı dil öğretimine 1997 tarihinde resmen başlamıştır. Ancak ülkemiz, ikinci dil olarak İngilizceyi öğretmek için yeterli branş öğretmenine sahip değildir. Mevcut öğretmenler ise nitelik yönünden incelenmelidir (Mirici,2001: 5,11). Ayrıca çocuklara yönelik yabancı dil derslerine ilişkin öğretmen eğitiminde ayrı lisans programı ve gerekli ders araç gereçlerinin sağlanması ile bu alana ilişkin öğretiler ve yöntemsel eğitim hizmetleri henüz yeterince ciddiye alınmamaktadır (Aslan, 2008). İngilizcenin ikinci dil olarak öğretimine en güç olduğu ortamlardan birisi de ülkemizde yaygın olarak uygulanan birleştirilmiş sınıflardır.

Ülkemizde ve birçok ülkede devam eden birleştirilmiş sınıf uygulamasında sınıf öğretmenleri yabancı dil derslerini yürütmek zorundadırlar (Şevik, 2009). Özellikle birleştirilmiş sınıflarda görev yapan bazı sınıf öğretmenlerinin yabancı dil seviyeleri tartışılmalıdır. Bir yabancı dil öğretmenin sahip olduğu alan bilgisi seviyesine ulaşmaları birkaç istisna dışında neredeyse olanaksız olarak görülebilir. Bir başka deyişle sınıf öğretmenlerinin en büyük olumsuzluğunun "hedef dilde alan bilgi seviyesi" noktasında düğümlendiği söylenebilir. Bu nedenle ancak belli bir düzeyde model olabilir, telaffuz ve tonlama bakımından kendilerine yeterince güven duymayabilirler. Ayrıca hedef dili anlık kullanma becerileri oldukça kısıtlıdır (Şevik, 2009). Birleştirilmiş sınıflarda zorunlu İngilizce dersinin yürütülmesi öncelikle sınıf öğretmenlerini etkilemektedir. Bu nedenle öncelikle programı uygulamak

zorunda olan öğretmenlerin görüşleri oldukça önemlidir. Bu alanda yabancı dil eğitimi almış ve almamış olan öğretmenlerin görüşlerine yer veren araştırmalara gereksinim duyulmaktadır. Bu çalışmada, birleştirilmiş sınıflarda zorunlu İngilizce dersini yürüten öğretmenlerin görüşleri belirlenmeye çalışılmıştır.

YÖNTEM

Bu başlık altında araştırmanın amacı, modeli, evren ve örneklem, verilerin toplanması ve çözümlenmesi konuları ele alınmıştır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı, birleştirilmiş sınıflarda zorunlu İngilizce dersinin yürütülmesine ilişkin öğretmen görüşlerini belirlemektir.

Bu temel amaç doğrultusunda şu sorulara yanıt aranmıştır:

Birleştirilmiş sınıflarda zorunlu İngilizce dersini yürüten sınıf öğretmenlerinin;

1. İlköğretim I. kademede yabancı dil öğretimine,
2. Birleştirilmiş sınıflarda zorunlu İngilizce dersinin avantajları, dezavantajlarına,
3. Öğrencilerin İngilizce dersine yönelik ilgilerine,
4. Birleştirilmiş sınıflarda İngilizce dersinde karşılaştıkları güçlükler,
5. İngilizce öğretimi konusundaki öz- yeterliliklerine,
6. İngilizce dersi öğretmen kılavuzundaki etkinliklere,
7. İngilizce dersiyle ilgili araç gereç teminine,
8. İngilizce dersinin etkili biçimde yürütülmesine ilişkin önerileri nelerdir?

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma birleştirilmiş sınıflarda zorunlu İngilizce dersinin yürütülmesine ilişkin olarak sınıf öğretmenlerinin görüşlerini belirlemek amacıyla tarama modelinde betimsel bir çalışma niteliği taşımaktadır. Araştırma nitel bir çalışma olarak desenlenmiştir. Nitel araştırma; görüşme, gözlem ve doküman analizi gibi veri toplama araçlarının kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konulmasına yönelik bir sürecin izlendiği araştırma desendir (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Bu çalışma yalnızca öğretmen görüşleri alınarak oluşturulmuştur. Briggs, görüşmenin en çok kullanılan veri toplama aracı olduğunu savunmuş ve bireylerin deneyimleri, tutumları, görüşleri, şikayetleri, duyguları ve inançları hakkında bilgi toplamada etkili bir yöntem olduğunu belirtmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2006).

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni, ülkemizde birleştirilmiş sınıflarda 4. ve 5. sınıf düzeyinde İngilizce dersini yürüten sınıf öğretmenlerinden oluşmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise, Aydın ilinde birleştirilmiş sınıf uygulamasının yapıldığı ilçe köy ilkokullarında çalışan 10 sınıf öğretmeninden oluşmaktadır. Görüşme yapılan öğretmenlerin belirlenmesinde, amaçlı örnekleme yollarından ölçüt örneklemeden yararlanılmıştır. Ölçüt örneklemede, araştırmacı tarafından daha önceden belirlenen ölçütlere sahip anlatıcılar yer almaktadır (Hatch, 2002). Bu çalışmada belirlenen ölçütler doğrultusunda, sınıf öğretmenliği programından mezun olan ve 2009-2010 eğitim-öğretim yılında 4. ve 5. sınıflarda görev yapan birleştirilmiş sınıf öğretmenleri örneklemini oluşturmuştur. Örneklem cinsiyet açısından eşitlenmiştir. Örneklemi oluşturan öğretmenlerin mesleki kıdemleri de benzerlik göstermektedir.

Örneklem özelliklerine ilişkin veriler Tablo 1 ve Tablo 2’de yer almaktadır.

Veri Toplama Aracı

Araştırmaya ilişkin veriler araştırmacılar tarafından geliştirilmiş “yarı yapılandırılmış görüşme formu” aracılığı ile toplanmıştır. Görüşme formunun yapılandırılması sürecinde, birleştirilmiş sınıflarda öğretime ilişkin araştırmalar incelenmiş ve pilot uygulama için sorular oluşturulmuştur. Formun deneme uygulaması birleştirilmiş sınıflarda görev yapan 2 sınıf öğretmeni ile

gerçekleştirilmiştir. Açık uçlu bir soru ile de katılımcıların, birleştirilmiş sınıflarda İngilizce öğretimi uygulamalarına dair eklemek istedikleri görüşleri belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmacıların, pilot uygulama sonucunda görüşme formunu yeniden değerlendirmesi sonucu, görüşme formuna son biçimi verilmiştir. Form, toplam 10 sorudan oluşmaktadır. Katılımcıların kişisel bilgilerini de içeren görüşme soruları ekte verilmiştir.

Tablo 1. Örneklemeye ilişkin bilgiler I

Öğretmenin Kodu	Cinsiyeti	Meslekteki Kıdem	Eğitim Düzeyi	Okuldaki Statü
A1	Kadın	4-6 yıl arası	Lisans	Öğretmen
A2	Erkek	7-9 yıl arası	Lisans	Müdür yetkili öğretmen
A3	Erkek	10 ve üstü	Lisans	Müdür yetkili öğretmen
A4	Kadın	1-3 yıl arası	Lisans	Öğretmen
A5	Erkek	7-9 yıl arası	Lisans	Müdür yetkili öğretmen
A6	Kadın	10 ve üstü	Lisans	Müdür yetkili öğretmen
A7	Erkek	1-3 yıl arası	Lisans	Öğretmen
A8	Erkek	7-9 yıl arası	Lisans	Müdür yetkili öğretmen
A9	Kadın	7-9 yıl arası	Lisans	Müdür yetkili öğretmen
A10	Kadın	7-9 yıl arası	Lisans	Müdür yetkili öğretmen

Tablo 2. Örneklemeye ilişkin bilgiler II

Öğretmenin Kodu	Çalışma Durumu	Sınıf Mevcudu	Birlikte Okutulan Sınıf Sayısı	Okuldaki Öğretmen Sayısı
A1	Kadroolu	10-24	2 sınıf bir arada	3
A2	Kadroolu	10-24	2 sınıf bir arada	2
A3	Kadroolu	10-24	2 sınıf bir arada	2
A4	Kadroolu	10-24	2 sınıf bir arada	2
A5	Kadroolu	10-24	2 sınıf bir arada	2
A6	Kadroolu	10-24	2 sınıf bir arada	2
A7	Kadroolu	10-24	2 sınıf bir arada	3
A8	Kadroolu	10-24	2 sınıf bir arada	2
A9	Kadroolu	10-24	2 sınıf bir arada	2
A10	Kadroolu	25-35	2 sınıf bir arada	3

Verilerin Toplanması ve Analizi

Görüşmeler, örnekleme oluşturan birleştirilmiş sınıf öğretmenleri ile okulun dersliğinde yapılmıştır. Her bir görüşme ortalama 75 dakika sürmüştür. Yapılan görüşmeler sırasında öğretmenler herhangi bir elektronik kayıt cihazı kullanımına izin vermemişler, bu nedenle de kayıtlar kalem kağıtla yapılmıştır.

Araştırmada görüşmelerle elde edilen verilerin analizinde, nitel veri analizi tekniklerinden tipolojik analiz kullanılmıştır (Hatch, 2002). Analiz sırasında her bir alt amaçla ilişkili olarak görüşme soruları birer tema/boyut biçiminde ele alınmıştır. Her bir temanın içindeki anlam birimleri ortaya konmuş ve bu anlam birimleri aracılığıyla da kuramsal açıklamalara dayandırılarak çıkarımlar yapılmıştır.

Tablo 2. Tema ve kod listesi örneği

Tema	Kodlar
Yabancı dil öğretiminin zorunluluğu	Zorunlu Evrensel İngilizce Hayatın her alanı Teknolojik gelişmeler Yeterlilik sınavı Branş öğretmenleri
İngilizce Dersinin Avantajları ve Dezavantajları	Zaman kısıtlı II. kademe Müstakil sınıflar 5. sınıf Ağır konular 3 saat dönüşümlü
Öğrencilerin İngilizce dersine Yönelik İlgileri	Olumlu İstekli Meraklı Karşılıklı sevgi Çok yüksek Düşük not
İngilizce Dersinde Karşılaşılan Güçlükler	Ağır konular 5. sınıf Öğretmenin İngilizce bilgi düzeyi Yanlış öğretim Kötü telaffuz
Öğretmenlerin İngilizce Bilgisi	Sertifika Kurs Yeterli değil Zor konular Telaffuz hataları
Daha önce aldıkları İngilizce dersleri	Ortaokul Lise Üniversite 1. sınıf Temel İngilizce
Öğretmen kılavuzunun Etkililiği	Kısıtlı zaman Çok etkinlik Türkçe açıklamalar Az ayrıntı
Araç gereç temini	Yok Hazırlamadım Şarkı İnternet Ders kitabı Çalışma kitabı Kılavuz kitap Cd
İngilizce dersinin sağlıklı biçimde işlenmesi	Temel eğitim kursu Branş öğretmenleri Birleştirilmiş sınıf Donanımlı öğretmen Yoğun program Kısıtlı zaman Erken yaşta öğretim

Nitel verilerin raporlaştırılması aşamasında, bulgularla ilgili olarak, görüşmelerden birebir alıntılar yapılarak, güvenilirlik arttırılmaya çalışılmıştır. Katılımcılar için A1-A10 şeklinde kodlar kullanılmıştır. LeComte ve Goetz (1982; Akt, Yıldırım ve Şimşek, 2006) nitel araştırmada güvenilirliği arttırmak için, toplanan verilerin öncelikle betimsel bir yaklaşımla doğrudan sunulmasını, araştırmacının gözlem, görüşme ve dokümanlar yoluyla elde ettiği verileri herhangi bir yorum katmadan okuyucuya sunmasını ve yorumlarını daha sonraya bırakmasını önermektedir. Bu araştırmada görüşmelerden elde edilen bulgular, herhangi bir yoruma yer verilmeden ayrı başlıklar halinde, sık sık doğrudan alıntılara yer verilerek sunulmuştur. Daha sonra bu bulgular tartışma kısmında bütüncül olarak ele alınıp tartışılmıştır. LeComte ve Goetz'in (1982; Akt, Yıldırım ve Şimşek, 2006) güvenilirliği arttırmak için yaptıkları bir diğer öneri ise, verilerin analizinde bir başka araştırmacıdan yardım alma ve ulaşılan sonuçları teyit etmedir. Görüşme formları nitel araştırma deneyimine sahip iki araştırmacı tarafından analiz edilmiştir. İki araştırmacı da görüşme metinlerini ayrı ayrı kodlamış, daha sonra analizler arasındaki tutarlılığı incelemek üzere bir araya gelmiştir. Farklı kategoriler altında ele alınan durumlar tartışılmış ve uzlaşmaya çalışılmıştır. Bununla birlikte, iki kodlayıcı tarafından kodlanan ve seçkisiz yolla belirlenen bir görüşme formu için "anlaşma/anlaşma+anlaşmama formülü" ile iki kodlayıcı arasındaki uyuma katsayısı hesaplanmıştır. Güvenirliğin göstergelerinden biri olarak kabul edilen bu katsayı.75 olarak elde edilmiştir. Araştırmada kullanılan tema ve kod listesinin bir bölümü ise, Tablo 2'de gösterilmiştir.

Öğretmenlerle yapılan görüşmelerden elde edilen verilerin analizinde Tablo 2'teki kodlardan bazılarının nasıl kullanıldığı aşağıda örneklendirilmiştir.

Yabancı dil zorunluluğu: Yabancı dil zorunlu olmalı. Günümüzde İngilizce evrensel bir dil olmuş durumda.

Zamanın kısıtlı olması: Her iki sınıfımın derslerinin ayrı ayrı işlenmesi gerekmesi bir dezavantaj.

Öğrencinin istekli olması: Öğrencilerin ilgisi güzel. Öğrenme konusunda hevesli ve istekliler.

Öğretmenin İngilizce öğretiminde yetersizliği: İngilizce öğretimi konusunda yetersizim. İngilizce telaffuzum çok kötü.

BULGULAR

Çalışma sonucunda elde edilen bulgular, araştırma amaçları doğrultusunda alt başlıklar altında tematik olarak, aşağıda sırasıyla sunulmuştur.

Yabancı Dil Öğretiminin Zorunluluğu

Örnekleme yer alan öğretmenlerin tamamı İngilizce'nin yabancı dil olarak öğretiminin zorunlu olması gerektiği yönündedir. Bu görüşlerinin gerekçelerini, "İngilizce'nin evrensel bir dil olması", "İngilizce'nin hayatın her alanında yer alması", "Teknolojik gelişmeler, küreselleşme ve Türkiye'nin turizm ülkesi olması" biçiminde sıralamaktadırlar. Ayrıca yabancı dilin erken yaşlarda zorunlu olarak öğretilmesi gerektiğini de belirtmişlerdir. Öğretmenlerin bu konudaki görüşlerinden bazıları aşağıdaki gibidir;

A1: *Yabancı dil zorunlu olmalı. İngilizce evrensel bir dil. İnsanın ana dili dışında bir dil bilmesi bence bir artı.*

A2: *Yabancı dil gereklidir, hatta zorunludur. Hayatın birçok alanında İngilizce sözcük ve terimlerden dolayı İngilizce bilmek zorunluluktur. İngilizce evrensel bir dil olduğu için İngilizce bilmek zorunludur. Bilgisayar dersinde bile İngilizce var. Telefonda da komutlar İngilizce. Mesela 'on' ve 'off' tuşları var. Öğrenciler biliyorlar bunları.*

A8: *Yabancı dil öğretimi gerekli bir durumdur hatta zorunlu olmalıdır. Dünya şartları globalleşmektedir. Bilimsel, sanatsal çalışmalar yabancı dil olmadan yapılamıyor ki. Türkiye turizm ülkesi. Mümkün mü yabancı dil olmadan, öğrenmeden üst seviyelere gelebilelim.*

A4: *Dil öğretimi küçük yaşta öğrenilirse daha kalıcı ve kolay olur öğrenimi.*

Birleştirilmiş Sınıflarda Zorunlu İngilizce Dersinin Avantajları ve Dezavantajları

Öğretmenlere birleştirilmiş sınıflarda İngilizce dersinin zorunlu olmasını nasıl değerlendirdikleri, avantaj ve dezavantajlarının neler olduğu sorulmuştur. Öğretmenlerin tamamı İngilizce dersinin birleştirilmiş sınıflarda da bağımsız sınıflı okullarda olduğu gibi zorunlu olması

gerektiğini ancak birleştirilmiş sınıflarda programın yetişmesinin mümkün olmadığını, 4. ve 5. sınıfların aynı anda farklı programları haftada 3 saat gibi bir sürede yetiştiremediklerini ifade etmişlerdir. Bu nedenlerle, İngilizce dersine branş öğretmenlerinin girmesini önermişlerdir. Öğretmen görüşlerinden bazı örnekler aşağıda verilmiştir:

A1: *Dezavantajı aynı dersi iki sınıfımın aynı anda ayrı ayrı işlemesi.*

A2: *Dezavantajları, müstakil okullarda yani sınıflarda öğretmenler, sınıf öğretmenleri kendi branşlarıyla ilgili derslere giriyorlar. Ama birleştirilmiş sınıflarda İngilizce dersine de, beden eğitimine de sınıf öğretmenleri giriyor. Merkezde mesela köyde de olsa başka okullardaki İngilizce öğretmenlerini ek ders alsın diye talep edebiliyorlar. Biz talep etsek de gelen olmuyor. Biz de derslere, İngilizce derslerine girmek zorunda kalıyoruz. Aslında 5. sınıfta 5. sınıfın İngilizce konuları ağır geldiği için pek İngilizce yapmıyoruz. Ama 4. sınıflardaki konular 'What's your name? My name is...' olduğu için kolay yapabiliyoruz. Sınıf öğretmeni yeterli bilgi veremiyor, kendisi İngilizce bilmiyor ki. İngilizce dersi 3 saat haftada. 1 saat 4. sınıflarla, 1 saat 5. sınıflarla, 1 saat dönüşümlü olarak 1 hafta 4. sınıflarla, 1 hafta 5. sınıflarla yapılıyor. Bu da öğretmeni sıkıntıya sokuyor.*

A4: *Birleştirilmiş sınıflarda ve branş öğretmenlerinin girmediği sınıflarda (İngilizce'nin) zorunlu olmasını alt yapısı hazırlanmamış bir uygulama olarak görüyorum. Çünkü öğretmenlerin İngilizce bilgisi yok. Yabancı dili Fransızca, Almanca olan öğretmenler ne yapsın. Ama kaldırılması da çözüm değil bence.*

Öğretmenlerin birleştirilmiş sınıflarda İngilizce dersinin zorunlu olmasının avantajları üzerine görüşleri şu şekildedir:

A3: *Avantajı, çocukların bilişsel dönem için, yabancı dili sevmeleri için en uygun dönem olması.*

A10: *Küçükler büyüklere bakarak güdüleniyorlar. (4. ve 5. sınıftaki öğrencilerin) dil öğrenme kapasiteleri birbirine yakın.*

Ayrıca birleştirilmiş sınıflarda İngilizce öğretimi alanında uzman olmayan sınıf öğretmenlerinin, hatta üniversitede İngilizce öğretimi dersi almayan öğretmenlerin bu derse girmek zorunda oldukları, bu konuda çok sıkıntı yaşadıkları görülmektedir.

A2: *İngilizce dersine branş öğretmenleri girmeli. (üniversitede) İngilizce öğretimi diye bir ders almadık ki biz.*

Öğrencilerin İngilizce Dersine Yönelik İlgileri

Öğrencilerin İngilizce dersine ilgilerinin nasıl olduğunu sorduğumuz öğretmenler genel olarak öğrencilerin İngilizce dersine ilgili ve meraklı olduklarını, sorunun İngilizce öğretiminde yetersiz olan öğretilerde olduğunu belirtmişlerdir.

A4: *Öğrencilerin ilgisi güzel. Öğrenme konusunda hevesli ve isteklidir. Ama biz (öğretmenler) yeterli değiliz.*

A5: *Çok yüksek. İngilizce dersini çok seviyorlar. Bir şey öğrendiklerinde mutlu oluyorlar.*

A9: *Öğrencilerim derse çok ilgililer. Yani öğrendikleri konuları annesine babasına da öğretmeye çalışıyor. Geçen hafta ayları öğrendikleri gün anne baba kardeşlerine de öğretmişler. Nasıl mutlular!*

Birleştirilmiş Sınıflarda İngilizce Dersinde Karşılaşılan Güçlükler

Öğretmenlere birleştirilmiş sınıflarda İngilizce dersinde karşılaştıkları güçlüklerin neler olduğunu sorduğumuzda İngilizce bilgi seviyelerinin düşük olduğunu, telaffuzlarının kötü olduğunu, sınıf içinde kendi dikkatlerinin dağıldığını ifade etmişlerdir. Öğretmenlerin bu konudaki görüşlerinden bazıları aşağıdaki gibidir:

A2: *Öğretmenin bilgi seviyesinin düşük olması, zaten kendimiz bilmiyoruz (İngilizce'yi). Orayı burayı arayıp soruyoruz bu nasıl okunuyordu diye? Önce yanlış öğretiyoruz. Sonra çocuklara diyoruz ki 'o öyle değilmiş böyleymiş'. Diğer derslerde konulara hakimiz. Ama İngilizce'de değil.*

A3: İngilizce öğretimi konusunda yetersizim. İngilizce telaffuzum çok kötü.

A4: İngilizcem yeterli değil. Önce o hafta işleyeceğimiz konuyu bir arkadaşımдан öğrenip daha sonra öğrencilerime anlatıyorum. Bir de telaffuzum kötü.

A8: Birisi etkinlik yapıyor mesela, diğer öğrenci soru soruyor öbür tarafta. Dikkatim dağılıyor.

İngilizce Konusunda Sınıf Öğretmenlerinin Öz Yeterliliklerine Dair Algıları

Genel olarak, öğretmenler, kendilerini İngilizce öğretimi konusunda yeterli görmemektedirler. Örnekleme oluşturan öğretmenlerin biri dışında tamamı kendisini yetersiz bulduğunu belirtmiştir. Özellikle sözcüklerin telaffuzunda, anlamlarında zorlandıklarını belirtmişlerdir.

A2: Yeterli bulmuyorum. 'What's your name?...' gibi konuları biliyorum ama ülkelerin başkentleri var mesela, okuyamıyorum bile. Evin bölümlerini öğreteceğim. 'Dining rum' mu 'Dayning rum' mu nasıl okuyacağımı bilmiyorum. Benden beterleri var.

Öğretmenler, 5. sınıfın İngilizce öğretim programının kapsamlı olması nedeniyle zorlandıklarını belirtmişlerdir.

A6: Şu an 4. sınıf ağırlıklı İngilizce'yi veriyorum. Haliyle yarın unutup 5'ler. Tekrarlayarak gidiyorum.

A8 ise kendisini bu alanda orta düzeyde bulduğunu ifade etmiş ve düşüncelerini "Ortaokuldan önce hazırlık okudum da. Ancak yabancı dil nankördür. Unutuluyor zamanla, tekrar edilmeye edilmeye" şeklinde ifade etmiştir.

Öğretmenlerin Daha Önce İngilizce Dersi Alıp Almama Durumu

Öğretmenlerin genel olarak, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretimin 1. sınıfında temel İngilizce haricinde herhangi bir İngilizce dersi almadıkları veya hizmet içi eğitim almadıkları ve İngilizce dil kursuna gitmedikleri görülmektedir. A1 öğretmenler için açılmış olan İngilizce kursuna katılmış ve iyi bir derecede sertifikasını almış olduğunu "İlkokul, ortaokul, lisede zorunlu İngilizce dersleri ile Üniversitede temel İngilizce. X Halk Eğitim Merkezi'nin öğretmenler için açtığı kursu birincilikle bitirdim. Sertifika aldım" şeklinde belirtmiştir.

A3: Ortaokul, lise ve üniversitenin birinci sınıfında İngilizce dersi gördüm. Bunun haricinde ekstra bir kurs veya özel derse gitme girişimim olmadı.

A7: Kursa gitmedim. Ortaokul, lise, üniversite 1. sınıfta gördüğüm (İngilizce) dersler. Ben 1999'da mezun oldum (üniversiteden). (İlkokul) 4. ve 5. sınıfta İngilizce görmedik tabii. Ortaokul, lisede nasıl gördüysek.

Öğretmenlerin İngilizce öğretimi konusunda herhangi bir seminer veya hizmet içi eğitim alıp almadıklarını sorduğumuzda bu konuda bir seminer veya hizmet içi eğitim almadıklarını ifade etmişlerdir.

A2: İngilizce öğretimi konusunda herhangi bir eğitim almadık. 5-6 yıl önce verilmiş galiba ama gitmedik biz. Haberimiz olmadı.

İngilizce Dersi Öğretmen Kılavuzundaki Etkinlikler

İngilizce dersi öğretmen kılavuz kitabındaki etkinlikleri ve açıklamaları değerlendirmesini istediğimiz öğretmen görüşlerinin, daha önceki yıllarda kullanılan X Kitapevinin yayınladığı 4. ve 5. sınıflar İngilizce öğretmen kılavuzunun İngilizce açıklamalara yer vermesi nedeniyle anlaşılmadığı yönünde olduğu ortaya çıkmaktadır. Ancak MEB yayını olan ve şu anda kullanılmakta olan İngilizce dersi öğretmen kılavuz kitabı etkinlikleri ve açıklamaları Türkçe olarak yapıldığı için daha anlaşılır ve açık olduğu için anlaşılmaktadır. Öğretmenler İngilizce dersi öğretmen kılavuzuna yönelik görüşlerini şöyle ifade etmişlerdir:

A10: Öğretmen kılavuz kitabında önceki yıllarda İngilizce açıklamalar vardı fakat şimdi Türkçe açıklamalar var. Etkinlikleri anlayınca daha rahat yapabiliyoruz. Mesela 'Home

Sweet Home' konusu var. Bu nedir bilmiyoruz ama kılavuz kitapta Türkçesi var. Anlamı yazdığı için yapabiliyoruz.

A6: Öğretmen kılavuz kitabı güzel bir kitap. Yani güzel hazırlanmış. Anlatıcı, açıklayıcı. Branşı İngilizce olmayıp sınıf öğretmeni olanlara, İngilizce bilmeyenlere hitap ediyor.

A7: Kılavuz kitapların Türkçe açıklamalı olması iyi. Şimdi MEB kılavuz kitapları iyi.

Ancak öğretmenler ders kitaplarındaki etkinliklerin öğrencilerin özellikle 5. sınıf öğrencilerinin seviyelerinin çok üzerinde olduklarını belirtmişlerdir.

A1: Kısıtlı zamanda çok etkinlik var. Ben çocukların seviyelerine uygun, yapılabilecek olanları seçiyorum.

A9: Etkinliklerin birçoğu öğrenci seviyesinin çok üzerinde. 5. sınıf kitabındakiler hele çok çok üzerinde.

A7: 4. sınıf kitabı anlaşılır. 5. sınıfların konuları ağır olduğu için zorlanıyor.

Ayrıca öğretmenler kılavuz kitaplarda örnek etkinliklere yer verilmesi, etkinliklerin görsellerle zenginleştirilmesi ve içeriğinin daha ayrıntılı olması gerektiğini belirterek İngilizce dersi öğretmen kılavuz kitaplarının olumsuz yönlerini ortaya koymuşlardır. Bu görüşlerini şu şekilde belirtmişlerdir:

A5: (Etkinlikler) öğrenciye uygun olmalı. Görsellere ağırlık verilmeli. Bir de (öğretmen kılavuz kitabında) etkinlikler, örnek etkinliklere yer verilmeli.

A3: Öğretmen kılavuz kitabı İngilizce dersinde diğer derslere göre daha az ayrıntılı. Daha güzel sonuçlar almak için kılavuz kitap daha ayrıntılı olmalıdır.

İngilizce Dersiyile İlgili Araç Gereç Temini

Öğretmenler genel olarak ders araç gerecinin MEB tarafından kendilerine verilen ders kitabı, öğrenci kitabı, öğretmen kılavuz kitabı olduğunu belirtmişlerdir. Bunların haricinde kitaplarla birlikte verilmesi gereken CDlerin kendilerine verilmediğini, ancak bazı öğretmenlerin bu CDleri internetten indirdiklerini ifade etmişlerdir. İngilizce dersinde araç gereç teminine yönelik öğretmen görüşleri çoğunlukla ek materyal kullanmadıklarını veya kolay erişilebilir materyaller kullandıklarını göstermektedir. Çünkü öğretmenler, birleştirilmiş sınıfların derslerine girdikleri için çok fazla zaman ve çaba harcamakta olduklarını, bu nedenle araç gereci kendileri hazırlamak yerine ya internetten yararlandıklarını ya da ek malzeme kullanmadıklarını belirtmişlerdir. Öğretmenler, araç gereç teminine ilişkin görüşlerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

A 2: Araç gereçimiz ders kitabı, çalışma kitabı, kılavuz kitap ve CD, dinleme CDsi. Bu da kitapla verilmiyor ama biz internetten indirdik bu CDyi. Şu şarkıları dinletiyoruz öğrenciye sonra kitaptan takip edip birlikte söylüyorlar. Bir parçayı ben kendim uydurdum. Turn to the left, left, left...

A10: Ders kitapları, kılavuz kitap ve CDden başka materyal kullanmıyorum.

A5: İnternetten indiriyoruz. Bazı araçları kendimiz getiriyoruz.

A9: 4. ve 5. sınıfta o kadar çok konu var ki, her birine malzeme hazırlasak, kamyonla gelmemiz lazım okula. Ama günleri ayları anlatırken takvim getiriyoruz öğrencilere. Ayların mesela yanında kısaltması yazıyor ya 'April' mesela. Saatleri gösterirken saat çiziyorum tahtaya veya kol saatini gösteriyorum. Sonra öğrencilere sınıfta 'window'u gösterirken bir kişi 'window' yazıp yapıştırırsın diyoruz. 'Door' kapıya yapıştırıyor. 'Desk' sıralarına yapıştırıyorlar.

Bir öğretmen branşı İngilizce olan öğretmen arkadaşlarından kaynak edindiğini ya da diğer birleştirilmiş sınıfların öğretmenleri ile işbirliği yaptığını "Diğer köy okulları ve büyük merkez okullarının vasıtası ile ve İngilizce branşında görev yapan öğretmen arkadaşlarımız vasıtası ile (A9)" şeklinde ifade etmiştir.

İngilizce Dersinin Etkili Biçimde Yürütülmesine İlişkin Önerileri

Örnekleme oluşturan öğretmenlerin tamamı, birleştirilmiş sınıflarda İngilizce derslerine branş öğretmenlerinin girmesi gerektiği yönünde görüş sunmuşlardır. Bunun yanı sıra branş öğretmenlerinin olmaması halinde sınıf öğretmenlerine İngilizce öğretimi konusunda temel eğitim kursu verilmesi,

hatta bu kursların zorunlu olması gerektiğini belirtmişlerdir. İngilizce öğretiminde sınıfın birleştirilmiş olması diğer bir olumsuz yön olarak görülmektedir.

A1: *Öncelikle İngilizce bilmeyen öğretmenlere temel eğitim kursları verilmeli. Öğretmen donanımlı olursa tek sıkıntı sınıfın birleşik olması. Onun dışında sıkıntı kalmaz.*

A2: *İngilizce derslerine branş öğretmenleri girmeli, sınıf öğretmeni ne kadar yeterli olacak ki.*

A3: *Birleştirilmiş sınıflar avantaja dönüştürülebilir. Branş öğretmenleri derslere girerek, İngilizce derslerine birleştirilmiş sınıf öğretimi olumlu yapılabilir.*

A10: *Bu dersin (İngilizce) branşı İngilizce öğretmenleri tarafından işlenmesi. Sınıf öğretmenlerine hizmet içi İngilizce eğitim seminer ve kursları düzenlenebilir.*

Kılavuz kitapları ve ders kitaplarının daha farklı yani daha basit ve anlaşılır hale getirilmesi yönündeki öğretmen görüşleri aşağıda verilmiştir:

A9: *Birleştirilmiş sınıflarda İngilizce'nin sağlıklı işlenebilmesi için kılavuz ve ders kitaplarının farklı konular, daha sade ve basit olması gereklidir.*

Ayrıca birleştirilmiş sınıflarda İngilizce öğretiminde karşılaşılan sorunları azaltmak amacıyla ortaya konulan öneriler arasında programın sadeleştirilmesi, kitap haricinde başka araç gereçlerin kullanılması, farklı öğretim yöntem ve tekniklerinin uygulanması, öğrencilere yabancı dil öğrenmenin gerekliliğinin anlatılması yer almaktadır. Birleştirilmiş sınıflarda İngilizce öğretiminin daha sağlıklı işlenmesi, öğretilmesi için 1. veya 2. sınıfta İngilizce öğretimine başlanması ve ders saatlerinin arttırılması yönünde çözüm önerileri öğretmenler tarafından sunulmaktadır. Bu görüşlerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

A3: *Programın anlaşılır, daha açık, daha az konulu veya yoğun olmayan bir program olmalıdır.*

A2: *Daha erken başlanabilir İngilizce öğretimine 1. sınıftan itibaren. Mesela kolejlerde böyle. Hatta okul öncesinden başlıyorlar. Bizim arkadaş var. Renkler, sayılar gösteriyorlarmış.*

A5: *Bol araç gereçli, seviyeye uygun, dramatize yöntemiyle yapılmalı dersler.*

A6: *Öğrencileri çeşitli etkinliklerle uyarmam ve dersi sevmelerini sağlamam lazım. Yabancı dilin önemi hatırlatılmalı. 'Bu dersi ne yapacağım?' dememeli çocuk. Böyle düşünenlerle özel ilgilenilmeli.*

A8: *Görsel materyallerin eksik olduğunu görüyoruz. Çizgi film, dergi, yap-boz olursa iyi olur. Sadece ders kitabı yeterli olmuyor.*

A10: *Ders saatleri bence arttırılmalı.*

A2: *Birleştirilmiş sınıflar için ayrı bir program uygulanmalı, buna uygun olarak ders kitapları değiştirilmeli. Bu tür sınıflar için uygun hale getirilmeli mümkünse.*

Bir öğretmen ise birleştirilmiş sınıf uygulamasının mümkünse kaldırılması gerektiğini “*Birleştirilmiş sınıf uygulaması azaltılmalı, mümkünse yok edilmeli (A6)*” şeklinde ifade etmiştir.

TARTIŞMA VE YORUM

Bu araştırmanın grubunu oluşturan öğretmenler birleştirilmiş sınıflarda görev yapmaktadır. Alan yazın incelendiğinde, bugünkü birleştirilmiş sınıf uygulaması 2000- 2001 öğretim yılından itibaren yürürlüğe konarak birtakım değişikliklere gidilmiştir ve bazı kolaylıklar getirilmiştir (Şahin, 2007). Ancak görüşme yaptığımız öğretmenler, birleştirilmiş sınıf uygulamasını sağlıklı bulmadıklarını ifade etmişlerdir. Görüşme yaptığımız bir öğretmen “*Birleştirilmiş sınıf uygulaması azaltılmalı, mümkünse yok edilmeli (A6)*” ifadesi ile birleştirilmiş sınıflarda öğretim yapmanın zorluğunu ifade etmiş ve uygulamanın kaldırılmasına dair öneride bulunmuştur. Görüşme yapılan öğretmenlerimizin bu önerisini destekleyen bir çalışma da Abay (2006) tarafından yapılmış ve birleştirilmiş sınıf uygulamasının öğretmenin zaman sıkıntısı ve öğrencilere yeterince ilgi gösterememesi nedeniyle azaltılması gerektiğini belirtmiştir. Şahin (2003)'in yaptığı çalışmada öğretmenler, çeşitli gerekçeler nedeniyle birleştirilmiş sınıf uygulamasının sona erdirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir.

Bu sınırlılık, birleştirilmiş sınıflarda öğretim sorunlarını inceleyen diğer çalışmalarda da yer almıştır. Köksal (2009:12)'in belirttiği gibi birleştirilmiş sınıflardaki en büyük sorun, öğretmenin zamanı ve dikkatinin iki sınıf arasında paylaşılmasıdır. Bu durum, öğretmenlerimiz tarafından şöyle ifade edilmektedir: “*Dezavantajı aynı dersi iki sınıfımın aynı anda ayrı ayrı işlemesi (A1)*” ve “*Birisi*

bir etkinlik yapıyor mesela, diğerleriyle ilgileniyorum. Bir soru soruyor diğer tarafta öğrenci, dikkatim dağılıyor.” Özben (1997)’in yaptığı çalışmada ülkemizde birleştirilmiş sınıflı okulların ve bu okullarda çalışan öğretmenlerin en önemli sorunu, bir dershanede öğretmen karşısında beş sınıfın bulunması ve öğretmenin bir günün beş saatlik dilimi içerisinde 25 ders konusu işlemek zorunda olmasıdır. Ancak, Talim ve Terbiye Kurulunun 14.07.2005 Tarih Ve 192 Sayılı kararıyla yürürlüğe giren İlköğretim Okulları Haftalık Ders Çizelgesi, Talim ve Terbiye Kurulunun 04.06.2007 tarih ve 111 sayılı Kararı yenilenmiş ve yeni İlköğretim Okulları Haftalık Ders Çizelgesine göre; ilköğretim 4.ve 5. sınıflarındaki “Yabancı dil” dersinin ders saati birer saat artırılarak 3 saat olarak belirlenmiştir (sgb.meb.gov.tr). Bu saat artışı müstakil sınıfları olan okullar açısından olumlu olarak görülmüştür. Öğretmenlerimizin görüşleri sonucunda, birleştirilmiş sınıfların zamanının paylaşılması, öğretmenlerin müstakil sınıflar için düzenlenen programı yetiştirememelerine neden olması ortaya çıkmaktadır. Özben (1997)’e göre ilköğretim programında birleştirilmiş sınıflı okullara yönelik düzenlemelerin yapılması gerekmektedir. Özellikle programda belirtildiği gibi " ifade ve beceri dersleri, bağımsız sınıfların programı ile aynıdır" (İlk. Programı, 1968). Görüşme yaptığımız bir öğretmenin “*Birleştirilmiş sınıflar için ayrı bir program uygulanmalı, buna uygun olarak ders kitapları değiştirilmeli. Bu tür sınıflar için uygun hale getirilmeli mümkünse (A2)*” ifadesi ile 4. ve 5. sınıf İngilizce program ve ders kitaplarının birleştirilmiş sınıflardaki yabancı dil öğretimine uygun hale getirilmesi gerekliliği belirtilmiştir. Birleştirilmiş sınıflarda öğretmenlerin yaşadıkları zorluklar, yabancı dil öğretimini engellemelidir. Görüşme yaptığımız öğretmenler, yabancı dil öğretimine genel olarak olumlu baktıklarını, yabancı dil öğretiminin zorunlu olması gerektiğini belirtmişlerdir. Araştırmada yer alan bulgular, yapılan benzer çalışmaların bulguları ile paraleldir. Gömleksiz (2002)’in yaptığı çalışmada öğrenciler İngilizce öğrenmenin kendileri için çok gerekli olduğunu belirtmişlerdir. Büyükduman (2001), Türkiye’de başka dillerin özellikle ülkemizin de üye olduğu ya da üye olmak istediği uluslar arası örgütlerde resmi dil olarak kabul edilen dillerin öğrenilmesi, öğretilmesi zorunluluğu üzerinde durmuştur. Er (2006), yabancı dil öğrenmenin ve öğretmenin gerekliliği üzerinde dururken, yalnızca siyasi ve ekonomik nedenlerin değil, bilgisayar teknolojisinin ilerlemiş olması, internetin hemen her evde veya işyerinde bulunması, buradan elde edilen bilgilerin artık evrensel bir dil olarak kabul edilen İngilizce’nin öğrenilmesini ve öğretilmesini kaçınılmaz olduğunu ifade etmiştir. Öğretmenlerimizin İngilizce’nin öğretimi ve öğreniminin zorunlu olmasının nedenlerine ilişkin görüşleri yapılan çalışmalarla benzerlik göstermektedir.

Öğrencilerin yabancı dili sevmeleri ve önemini anlamaları için İngilizce öğretimine erken yaşta başlanabilir. Abacıoğlu (2002), günümüzde çocukların yabancı dil öğrenmede daha başarılı olmaları için onların erken yaşlarda yabancı dil öğretimine başlaması gerektiğini vurgulamaktadır. Snuggs (2008)’in çalışmasına göre, çocukların yabancı dili algılama düzeylerinin daha yüksek olduğu ve böylece dilin yapısını kavrama ve konuşabilme becerisinin fazla olduğu görülmektedir. Ayrıca, yabancı dil öğrenmeye küçük yaşlardan itibaren başlamanın başka avantajları olduğunu Şevik (2008), yaptığı çalışmada şöyle belirtmiştir: Yabancı dil öğrenmek uzun bir süreç gerektirir, bu nedenle küçük yaşlardaki öğrencilerin çalışma hayatının zorluklarına maruz kalmadan önce yabancı dil öğrenmeleri için en üst düzeyde olanak sağlanmalıdır. İlköğretim birinci kademedeki yabancı dil öğretilmesine yönelik yaygın uygulamaların kısmen de olsa dayanak noktası “pratik yapmak mükemmelleştirir” (practice makes perfect) ve “ne kadar erken o kadar iyi” şeklindeki genel inanışlardır. Böylece öğrenciler yabancı dil öğrenmek için çok daha fazla zaman geçirecek ve pratik yapma olanağına sahip olacaklardır. Araştırma grubumuzda yer alan öğretmenlere göre, İngilizce öğretimi erken yaşta başlamalıdır. Hatta birleştirilmiş sınıflarda daha önceki sınıflarda İngilizce öğretimine başlanması gerektiği belirtilmiştir. Mirici (1999)’nin yaptığı çalışmada, ilköğretim 4. ve 5. sınıflarda İngilizce öğreten 605 öğretmenin %75, 69’u ülkemizde yabancı dil öğretiminin 3. veya 4. sınıfta başlatılmasının uygun olacağını ifade etmişlerdir (Mirici, 2001: 37).

Erken yaşta İngilizce öğretiminin olumlu yönleri çocukların duyuşsal özelliklerinden de kaynaklanmaktadır. Johnstone, çocukların yaşadıklarından zevk alabilmeleri ve meraklı olmaları konusunda yetişkinlere göre daha avantajlı olduklarını belirtmiştir (Er, 2006). Ayrıca, İşpınar (2005)’in çalışmasında, çocukların yabancı dil öğrenmeye yönelik tutumlarının olumlu olduğu, kayıtsız şartsız öğrenmeye istekli oldukları belirtilmiştir. Öğretmen görüşlerinin temele alındığı bu çalışmada da, birleştirilmiş sınıflardaki 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin İngilizce’ye yönelik ilgilerinin yüksek olduğu, öğrencilerin meraklı ve istekli oldukları ortaya çıkarılmıştır. Öğrencilerin sadece kendilerinin değil, ailesi ve arkadaşlarının da İngilizce öğreniminden yararlandıkları ortaya konmuştur.

Ancak, sınıf öğretmenlerinin büyük bir çoğunluğu ileri düzeyde yabancı dil bilgisinden yoksundur ve bir yabancı dil öğretmenin sahip olduğu alan bilgisi seviyesine ulaşmaları birkaç istisna dışında neredeyse olanaksız olarak görülebilir. Bir başka deyişle sınıf öğretmenlerinin en büyük olumsuzluğunun “*hedef dilde alan bilgi seviyesi*” noktasında düğümlendiği söylenebilir. Bu nedenle ancak belli bir düzeyde model olabilir, telaffuz ve tonlama bakımından kendilerine yeterince güven duymayabilirler. Ayrıca hedef dili anlık kullanma becerileri oldukça kısıtlıdır (Şevik, 2009). Bu araştırmada öğretmenler, üniversitelerdeki programda hiçbir şekilde İngilizce öğretimi ile ilgili ders almadıklarını, İngilizce seviyelerinin düşük olması nedeniyle öğrencilere İngilizce kavramları yanlış öğretebildiklerini ifade etmişlerdir. Bu nedenle, öğretmenin rolü, özellikle yabancı dil öğretiminde önem kazanmaktadır. Demirel (2010)’e göre, öğrencilere öğrenilen dilin seslerini en iyi şekilde çıkarmalarının ve amaç dilin o dili ana dili olarak konuşan kişilerin konuştuğu gibi öğretilmesi gerekir. Ancak öğretmenlerin İngilizce seviyelerinin çok düşük olması nedeniyle amaç dili konuşmak değil, anlamak da bile zorluk çektikleri anlaşılmaktadır. Ayrıca öğretmenlerin ortaokul, lise ve üniversite birinci sınıfta öğrendikleri temel İngilizce dersinin İngilizce öğretiminde yeterli olmalarını sağlamadığı yönündeki görüşleri yabancı dil öğretmeninde bulunması gereken yeterlilikler ile ilgili araştırmalarla benzerlik göstermektedir (<http://otmg.meb.gov.tr/YetGenel.html>). Ancak Mirici (2001)’nin ve Şevik (2009)’in çalışmalarında, ülkemizde de çoğu Avrupa ülkesinde olduğu gibi, yabancı dil öğretmenlerinin gerek sayı bakımından yetersiz olmaları nedeniyle 4. ve 5. sınıflarda sınıf öğretmenlerinin yabancı dil öğretimi konusunda üniversitelerde yöntembilim dersi görmeleri ya da hizmet içi eğitimle yabancı dil öğretimi hakkında bilgi verilmesi gerektiği belirtilmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenler, üniversitede İngilizce öğretim yöntemlerine ilişkin ders almadıklarını, 4. ve 5. sınıflarda 1997’de uygulamaya konulan İngilizce dersinin sınıf öğretmenlerince öğretimine yönelik hiçbir çalışma yapılmadığını, hizmet içi eğitimin verilmediği veya haberlerinin olmadığı yönünde görüşlerini belirtmişlerdir.

Yabancı dil Öğretiminde başarılı olmanın diğer bir koşulu öğretmenin öğrenme ortamının nitelikli planlamasına, planlanan öğrenme etkinliklerinin uygulamasına ve değerlendirmesine bağlıdır. Öğretmenin eğitim ortamını düzenleme ve yönlendirme sürecinde kullandığı temel kaynak ders kitapları ve kılavuz kitaptır. Öğretmen kılavuz kitaplarının özellikle genel önerilere, yöntem önerilerine, uyarılara, problem çözümlerine, sınıf içi uygulamalara ve etkinliklere yer vermesi ve bu uygulamaların nasıl yapılacağına ilişkin yönlendirici olması gerekmektedir (Erdoğan, 2008). Çalışmada yer alan öğretmenlerin görüşlerine göre, Türkçe açıklamaların yer aldığı öğretmen kılavuz kitapları, İngilizce bilmeyen veya başlangıç düzeyinde İngilizce dil bilgisine sahip olan sınıf öğretmenleri için daha açıklayıcı ve anlaşılırdır. Ancak İngilizce öğretimiyle ilgili örnek etkinliklere yer verilmemesi, kılavuz kitapta olması gereken özelliklerle örtüşmemektedir.

Yabancı dil öğretiminde görsel ve işitsel araçlar, öğretimin daha etkili olmasını sağlamakta, öğrenci ilgisini derse çekmekte, sözcüklerin fazlaca kullanımını azaltmakta ve sınıf içinde doğal bir ortamın oluşmasına yardımcı olmaktadır. Görsel araçlar, öğretilen sözcüklerin, kavramların ve cümle yapılarının daha kolay anlaşılmasına yardımcı olmaktadır. Bir resim bir sözcük değerinde olduğu gerçeği özellikle yabancı dil öğretim uygulamalarında daha çok görülmektedir. İşitsel araçlar da doğru dil alışkanlıklarının kazanılmasında ve tekrar alıştırmalarının yapılmasında etkili olmaktadır (Demirel, 2010). Demirel (2010)’in yabancı dilde araç gereç kullanımına yönelik verdiği bilgileri, öğretmenlerin görüşleriyle aynı doğrultudadır. Ancak çalışmada yer alan öğretmenler, internetten indirdikleri CDler ve sınıf içinde bulunan materyaller hariç herhangi bir araç gereç hazırlayamadıklarını belirtmişlerdir. Bunun da birleştirilmiş sınıfın bir sınırlılığı olmasından ve zamanın yeterli olmamasından kaynaklanmaktadır (Köksal, 2009). Öğretmenlere göre, görsel ve işitsel araç ihtiyacı, kurum tarafından karşılanabilir. Ayrıca, öğrencilerin yaş, ilgi alanları ve düzeylerine uygun şarkı, oyun ve değişik eğitici etkinliklere yer verilmelidir (Mirici, 2001:9). Ancak, araştırmaya katılan öğretmenlerimiz şarkıları anlamadıklarını, telaffuz edemediklerini ve öğrencilere yanlış öğretmek yerine bu tür etkinliklerden vazgeçtiklerini belirtmişlerdir. Çalışmamızın diğer bir sonucu, İngilizce derslerine, branşı İngilizce olan öğretmenlerin girmesinin daha olumlu bir uygulama olabileceğidir. Öğretmenin alan bilgisi çok büyük bir önem taşımaktadır (Canbazoğlu, Demirelli & Kavak, 2010).

ÖNERİLER

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara dayalı olarak aşağıdaki öneriler getirilmiştir;

- Bu araştırmanın örneklemini oluşturan öğretmenler, genel olarak İngilizce dil bilgisi düzeyi düşük olan öğretmenlerdir. İngilizce seviyesi orta veya ileri düzeye yakın sınıf öğretmenleriyle görüşme yapılarak birleştirilmiş sınıflarda zorunlu İngilizce dersinin yürütülmesi tartışılabilir.
- Öğretmen yetiştirme programlarında sınıf öğretmeni adaylarına birleştirilmiş sınıflarda İngilizce öğretimi dersi verilebilir.
- Sınıf öğretmenlerine İngilizce öğretimi konusunda görsel ve işitsel araçlar konusunda destek verilebilir.
- Sınıf öğretmenlerine İngilizce öğretimine destek sağlayacak kurslar ve hizmet içi seminerler düzenlenebilir.
- İngilizce derslerini birleştirilmiş sınıfların bulunduğu okullara yakın, ders saatini tam olarak doldurmayan veya derslere girmeyi talep eden branş öğretmenleri yürütebilir.
- Birleştirilmiş sınıflar için İngilizce öğretim programı ve ders kitaplarında değişikliğe gidilebilir. Birleştirilmiş sınıf İngilizce öğretim programındaki konular veya etkinlikler azaltılabilir.
- Öğretmen kılavuz kitabındaki etkinlikler örneklendirilerek öğretmenlere iyi bir rehber haline getirilebilir.

KAYNAKÇA

- Abacıoğlu, T. (2002). *Çocuklara Oyunlarla Yabancı Dil Öğretimi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Abay, S. (2006). *Birleştirilmiş Sınıf Uygulamasında Öğretmenlerin Öğretme-Öğrenme Sürecinde Karşılaştığı Sorunlar*, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi: Erzurum.
- Aslan, N. (2008). Dünyada Erken Yaşta Yabancı Dil Öğretimi Uygulamaları ve Türkiye'deki Durum. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3 (35), 1-9.
- Bikçentayev, V. R. (1999). Çok Erken Yaşlarda Çocuklara Yabancı Dil Eğitimi. (Online): <http://dilokulu.com> adresinden 20 Mayıs 2010 tarihinde indirilmiştir.
- Brown, H. D. (1980). *Principles of language learning and teaching*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Büyükduman, F.İ. (2001). *İlköğretim Okullarında Görev Yapan İngilizce Öğretmenlerinin Milli Eğitim Bakanlığı Birinci Kademe İngilizce Öğretim Programına İlişkin Görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Canbazoğlu, S., Demirelli, H. ve Kavak, N. (2010). Fen Bilgisi Öğretmen Adaylarının Maddenin Tanecikli Yapısı Ünitesine Ait Konu Alan Bilgileri İle Pedagojik Alan Bilgileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *İlköğretim-Online*, 9(1), 275-291, [Online]: <http://ilkogretim-online.org.tr> adresinden 20 Mart 2010 tarihinde indirilmiştir.
- Demirel, Ö. (2010). *Yabancı Dil Öğretimi: Dil Pasaportu, Dil Biyografisi, Dil Dosyası (5. Baskı)*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- De Houwer, A. (1999). *Two or More Languages in Early Childhood: Some General Points and Practical Recommendations*, <http://www.cal.org/resources/digest/earlychild.html> adresinden 09.02.2011 tarihinde indirilmiştir.
- Dursun, F. (2006). Birleştirilmiş Sınıflarda Eğitim Sorunları ve Çözüm Önerileri. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2, 33-57.
- Er, K.O. (2006). *İlköğretim 4. ve 5. Sınıf İngilizce Öğretim Programlarının Değerlendirilmesi*. Doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Erdoğan, T. (2007). İlköğretim 3. Sınıf Türkçe Dersi Öğretmen Kılavuz Kitabı ve Öğrenci Çalışma Kitabının Yapılandırma Yaklaşımına Uygunluğu. *Mehmet Akif Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 8 (14), 163- 172.
- Gömlüksiz, M.N. (2002). Üniversitelerde Yürütülen Yabancı Dil Derslerine İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Değerlendirilmesi (Fırat Üniversitesi Örneği). *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(1), 143-158.
- Halliwell, S. (1992). *Teaching English in the Primary Classroom*, Longman: London.
- Harman, K. (1999). *İlköğretim Okullarında Yabancı Dil Dersi Program Uygulamalarında Karşılaşılan Sorunlar*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Harran Üniversitesi, Şanlıurfa.
- Hatch, J. A. (2002). *Doing Qualitative Research in Education Settings*, State University of New York Press.
- İlter, B. ve Er, S. (2007). Erken Yaşta Yabancı Dil Öğretimi Üzerine Veli ve Öğretmen Görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15(1), 21-30.
- İşpınar, D. (2005). *Çocuklara İngilizce Öğretiminde Öğretmenlerin Farkındalığı Üzerine Bir Çalışma*, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Köksal, K. (2009). *Birleştirilmiş Sınıflarda Öğretim (5. Baskı)*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Krashen, S. (1981), *Second Language Acquisition and Second language Learning*, Permagon, Oxford.

- Lang, S. (2009). *Learning a second language is good*, <http://www.news.cornell.edu/stories/may09/bilingual.kids.sl.html> adresinden 09.02.2011 tarihinde indirilmiştir.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2008). “2008 Yılı Bütçesine İlişkin Rapor.” [Online], sgb.meb.gov.tr/but_kesin_hesap/2008yil_butcesine_iliskin_rapor.doc adresinden 20 Mayıs 2010 tarihinde indirilmiştir.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2006). *İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Yabancı Dil (İngilizce) Öğretim Programı*. Milli Eğitim Basımevi, Ankara
- Milli Eğitim Bakanlığı (1997). *İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Yabancı Dil (İngilizce) Öğretim Programı*. Milli Eğitim Basımevi, Ankara
- Milli Eğitim Bakanlığı (1993). *İlkokul Programı*. Tebliğler Dergisi, Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2008). *İngilizce Öğretmenlerinin Özel Alan Yeterlilikleri*, <http://otmg.gov.tr/YetGenel.html> adresinden 20 Mayıs 2010 tarihinde indirilmiştir.
- Mirici, İ.H. (2001). *Çocuklara Yabancı Dil Öğretimi: İlköğretim 4. ve 5. Sınıflar Örneği*. Ankara: Gazi Kitabevi
- Özben, K. (1997). *Birleştirilmiş Sınıf Uygulamasında Karşılaşılan Sorunlar*. Yüksek lisans tezi, Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- Snuggs, C.(2008). The Benefits of Teaching Multiple Languages in Daycare or Preschool. *Foreign Language in Preschool* (January, 28). [Online]: Retrieved on 21-May-2010, atURL:http://daycare.suite101.com/article.cfm/foreign_language_in_preschool#ixzz0odgzOu7
- Şahin, A. E. (2003). Birleştirilmiş Sınıflar Uygulamasına İlişkin Öğretmen Görüşleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25, 166-175.
- Şahin, Ç. (2007). *Birleştirilmiş Sınıflarda Öğretim (1. Baskı)*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Şevik, M. (2008). Avrupa Ülkelerinde İlköğretim Birinci Kademe Zorunlu Yabancı Dil Öğretiminin Karşılaştırılması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 41(1):133-160.
- Şevik, M. (2009). İlköğretim Birinci Kademe Yabancı Dil Öğretimi ve Sınıf Öğretmenleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*,42(1):377-401.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. (6. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, S.Ş. (2009). *2005 Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programının Birleştirilmiş Sınıflarda Uygulanabilirliğinin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi (Nitel Bir Çalışma)* Yüksek lisans tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar.

EK: Görüşme Soruları

1. Yabancı dil öğretimi hakkında neler düşünüyorsunuz? Zorunlu mu olmalıdır yabancı dil öğretimi? Neden?
2. Birleştirilmiş sınıflarda İngilizce dersinin zorunlu olmasını nasıl değerlendiriyorsunuz? Avantajları ve dezavantajları nelerdir? Örneklerle açıklar mısınız?
3. Öğrencilerin İngilizce dersine yönelik ilgileri nasıl? Bu konuda örnek verebilir misiniz?
4. Birleştirilmiş sınıfta İngilizce öğretiminde güçlüklerle karşılaştığınız oluyor mu? Neler? Örnek verebilir misiniz?
5. Pekiyi, siz İngilizce öğretimi konusunda kendinizi nasıl buluyorsunuz?
6. Bugüne kadar aldığınız İngilizce dersleri neler? İlkokul, ortaokul, lise ve üniversitede? Kursa gittiniz mi? özel ders aldınız mı?
7. İngilizce dersi öğretmen kılavuz kitabındaki etkinlikleri genel olarak değerlendirir misiniz?
8. İngilizce dersi öğretmen kılavuz kitabının olumlu yönleri ve eksik tarafları nelerdir? Somut örneklerle açıklayabilir misiniz?
9. Derse ilişkin araç gereçleri nereden karşılıyorsunuz? Kendiniz mi hazırlıyorsunuz? Nasıl?
10. Birleştirilmiş sınıflarda İngilizce dersinin sağlıklı bir biçimde işlenmesi, öğretilmesi için neler önerirsiniz?
11. Bunların dışında bu konu hakkında eklemek istediğiniz herhangi bir şey var mı?